

Strategier för inslussning i nya sätt att tänka och arbeta

Robert Eklund
Stockholms universitet
Institutionen för lingvistik
robert@ling.su.se

Inledning

Ett fenomen som drabbat vår institution – och inte bara vår – på senare tid är att en allt större del av studenterna mer eller mindre kommer direkt från gymnasiet och således saknar universitetsvana. Detta ställer vissa, och delvis andra, krav på undervisningen än vad som tidigare var fallet, och jag skall här kortfattat redogöra för hur vi försökt anpassa oss till denna nya situation. Dessutom skall jag nämna ett par av mina egna 'knep'.

Problem

Studenter som kommer direkt från gymnasiet uppvisar ofta (även om det självklart inte *alltid* är fallet) följande drag, som också är det som vi försökt anpassa oss efter: 1) De uppvisar ofta en (**över**)tro på **absoluta sanningar**. Det är för dem ofta högst frustrerande att föreläsande professorer, gruppövningsledande doktorander m fl kan ämnet sämre än deras gymnasielärarinnor som alltid "visste hur det var". 2) De är ofta **ovana att uttrycka kunskap** de har tillägnat sig. Med det menar jag att det syns (på ett eller annat sätt) att de faktiskt bemästrat något, men att de är oförmögna att *i ord* visa detta. Således kan t ex tentasvar ges i form av ett eller två 'nyckelord' som inte säger mer än *att*, när det som krävs för ett svar är *hur* och/eller *varför*. 3) De är (uppenbarligen) vana vid en **studieteknik** som går ut på att lära in saker utantill, utan att behöva omformulera eller på annat sätt visa att man tillägnat sig *inhållet* i materialet. De försöker lära sig *allt* (vilket är omöjligt) och kan inte strukturera eller hierarkisera och sovra i materialet. 4) De har ofta en **isolationistisk inställning till studier** vilket yttrar sig i att de inte vill ta hjälp av (var)andra, utan tror att inläring sker "i konkurrens med" kurskamraterna i stället för "med hjälp av" dem. 5) Studenterna är vidare inte vana vid att lita till sina **egna iakttagelser och funderingar**. De kan ofta på intelligent sätt ifrågasätta t ex litteraturen, men kan bara inte tro att deras egna reflektioner kan vara värda något, eftersom det som står i böcker ju måste vara sant. Det finns givetvis fler karakteristika, men dessa är de fem viktigaste punkterna, anser jag.

Åtgärder

Grundkursen i lingvistik ger grunder i såväl fonetik som allmän språkvetenskap och består av dels föreläsningar (som i regel hålls av disputerade forskare), gruppövningar (hålls av doktorander) och laborationer (också doktorander). Traditionellt har grupp-övningarna tidigare hållits av doktorander på lösa timmar-basis. De åtgärder som vidtagits hos oss för att göra grundkursen så 'tillgänglig' som möjligt är bland andra följande. Vi har inrättat tre (till en början två) kursamnuenser, en i fonetik och två i allmän språkvetenskap. De arbetsuppgifter de har är bl a följande:

Dels tar de hand om så mycket som möjligt av **gruppövningsundervisningen**. Detta för att studenterna skall lära känna ett par-tre personer på institutionen närmare och på så sätt få en länk in i institutionens arbete genom kontinuerlig kontakt med dessa. Även om inte *all* gruppövningsundervisning hålls av amanuenserna, så får samtliga studenter under terminens gång kontakt med samtliga amanuenser. Dessutom träffar **studierektor** i början av terminen alla nya studenter i grupp och går med dem igenom saker som studieteknik, hur mycket man behöver studera, att det finns studievänetest i läromedelsstudion och dylikt. Amanuenserna ser vidare till att kontinuerlig **uppföljning av studenterna** sker. Detta kan innebära att se till att inlämningsuppgifter faktiskt kommer in, att ta reda på varför studenter hoppar av kursen, orsaker till frånvaro och dylikt. Amanuenserna, som har regelbunden kontakt med studenterna, ser också till att erforderlig **information** kommer dessa till godo/känndom. (Erfarenheten har visat att det inte räcker med ett anslag på expeditionens anslagstavla för att få ut information rörande lokaländringar och annat.) En viktig del av amanuensernas arbete, och till yttermera visso en del som visat sig mycket positiv, är att ge **extra handledning**. Vissa studenter kör tentor, fast de så att säga "inte borde". De har studerat fem timmar om dagen, läst all litteratur och så vidare. Sådana studenter kan boka tid – enskilt eller i små grupper – hos en av de tre amanuenserna för extra hjälp. Amanuensen kan då tillsammans med studenten komma fram till var problemet ligger – studieteknik, terminologi, svårigheter att sovra eller dylikt. Vi har även infört **frågestunder** inför tentamen. Detta innebär att studenterna inför en tentamen till amanuenserna kan lämna lappar med frågor på sådant som efter en genomgången kurs fortfarande är oklart. I idealfallet är samtliga lärare närvarande vid frågestunden (såväl föreläsare som amanuenser), men i de fall detta inte är möjligt kan amanuenserna fråga föreläsande lärare om sådant som är oklart. Genom att så många frågor som möjligt kommer in i förväg kan dessutom amanuenserna strukturera svaren. Givetvis finns även möjlighet till muntliga frågor på själva frågestunden. På frågestunden sker även en liten 'miniföreläsning' i **tentaskrivningsteknik** (eftersom det som krävs av ett svar vid ett gymnasieprov inte är detsamma som det som krävs vid en universitetstentamen). Efter

tentamensrättning går tentamen igenom vid en **tentagenomgång** där såväl svar som rättningsprinciper ges och förklaras. Detta ger samtliga studenter möjlighet att få

'feedback', även dem som klarat tentamen. Dessutom sker **upprörning** av de studenter som fått underkänt. Man diskuterar då vid behov igenom orsaken till att studenten inte klarat tentamen, vilket kan vara alltifrån att studenten helt enkelt inte studerat till att studenten *har* studerat men ändå inte klarat sig. Man kan då, om så önskas, boka upp en tid för extra handledning. Våra initiala farhågor om att detta skulle uppfattas som ett 'intrång' i studentens privatliv har hittills kommit på skam. Responserna har inte bara varit utslutande positivt, utan faktiskt mycket positivt. Flera studenter har påpekat att de hade trott att universitetet skulle vara "stort och opersonligt" och blivit mycket positivt överraskade av att de uppenbarligen "har ansikten" för lärarna.

Ett par egna små trick

Slutligen skall jag bara nämna ett par små knep jag själv begagnar mig av i undervisningen. Ett generellt och mycket kännbart problem för vissa studenter är övergången från det av "absoluta sanningar" genomsyrade gymnasiet, till det mera "relativistiska" universitetet. Vissa studenter blir oerhört upprörda av förklaringar som inleds med "det beror på hur man ser det" eller liknande. Ett problem här är hur man skall leda dem ut på det relativistiska "gungflyt" utan att de tappar fotfästet alldeles och känner att det är meningslöst att läsa boken (eller dylikt!), eftersom "allting ju ändå kan vara på något annat sätt". Nedan presenteras två exempel jag brukar använda för att belysa sanningars relativitet.

Knep 1 – triangelns vinkelsumma

Då stor upprördhet timar i gruppen på grund av någon "det beror på"-förklaring, brukar jag fråga studenterna om de känner till vad triangelns vinkelsumma är. Flera brukar göra det (eftersom de kommer direkt från gymnasiet!?) och svarar "180°". Jag skriver då upp detta på tavlan och frågar dem om de betraktar *detta* som en "ovedersäglig sanning", ett faktum som inte "beror på". Eftersom det rör sig om matematik (som ju inte är lika "flummigt" som lingvistik) brukar de svara jakande på detta. Jag påpekar då att svaret "180°" visserligen är riktigt, men enbart om triangeln ritas i två dimensioner (som på ett papper) – ritas man triangeln på en annan yta, ett klot till exempel, så kan vinkelsumman vara bra mycket större än 180°. Det är således möjligt att på ett klot rita en triangel med tre räta vinklar, och så vidare. Jag påpekar att svaret "180°" inte på grund av detta är *felaktigt*, men att sanningen är avhängig ett antal premisser såsom vilka syften man har, och "vilket slags värld" man arbetar i. Likadant är det i lingvistik: två olika tolkningar av ett fenomen utesluter inte nödvändigtvis varandra, utan reflekterar bara olika syften och "världar".

Knep 2 – olika världar på overhead

Jag brukar lägga på en overhead men följande bild(er), och påpeka att man antagligen varken i värld A eller värld B har några problem med tolkningen av symbolerna, i synnerhet symbolen i mitten ("13" respektive "B"). Däremot så är det troligen inte uppenbart hur man skall tolka mittersymbolen ("13" eller "B"?), i värld C, där man säkerligen kan förvänta sig att forskare är oense om vad som är den riktiga tolkningen, dvs "sanningen". Detta kan leda till olika tolkningar och "skolor", där "sifferisterna" är oense med "bokstavisterna".

(A) "Sifferister"	(B) "Bokstavister"	(C) "Verkligheten" (?)
11		11
B	A B C	A B C
15		15

Sammanfattning

Jag har ovan kortfattat redogjort för några av de strategier som vidtagits vid institutionen för lingvistik för att hjälpa till att "slussa in" studenter som saknar vana vid det speciella slags tänkande och annorlunda slags studieteknik som krävs vid ett universitet. De flesta av ovanstående åtgärder har inte bara visat sig ha positiv effekt, utan även till yttermera visso uppfattats mycket positivt av studenterna.